

Vilde Skjemstad Værness

Formidling i Mikaelsskapellet

Et blikk på formidling, utfordringer og muligheter.

Bacheloroppgave i Kulturminneforvaltning

Veileder: Thomas Brandt

Mai 2021

Mikaelsskapellet. Foto: Vilde Skjemstad Værness

Vilde Skjemstad Værness

Formidling i Mikaelsskapellet

Et blikk på formidling, utfordringer og muligheter.

Bacheloroppgave i Kulturminneforvaltning

Veileder: Thomas Brandt

Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Det humanistiske fakultet

Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Jeg vil starte med å si tusen takk til Publikumsavdelingen ved Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, heretter forkortet som NDR, for en spennende og læringsrik hospiteringsperiode. Jeg har lært mye av dere som jeg tar med meg videre i studiene og arbeidslivet. Ønsker å rette en ekstra takk til Ingrid Forseth, som sørget for spennende og varierende innhold i hospiteringsperioden. Vil også takke Ingrid, samt Åse Huseth for samtalen vi hadde i forbindelse med denne oppgaven. Takk til Maja Ørsleie for besøket i Mikaelsskapellet og praten vi hadde der. Til alle dere andre, vil jeg si takk for gode og innholdsrike samtaler, både faglige og sosiale. Takk for at dere tok meg så godt imot.

Jeg vil også rette en takk til Solveig Birkeland og Martine Moore Edvardsen fra Nidaros domkirke og Vår Frue menighet, som stilte opp til intervju for denne oppgaven.

Takk til veileder Thomas Brandt for gode råd og innspill.

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	3
1.1.	Hospitering og problemstilling	3
1.2.	Metode og kilder	5
2.	Bakgrunn	8
2.1.	Erkeengelen Mikael	8
2.2.	Beskrivelse av Mikaelskapellet	8
2.3.	Mikaelskapellets bruksområder	10
2.4.	Sentrale momenter i kristen praksis i middelalderen	14
3.	NDR og Nidaros domkirkes og Vår Frues menighet	16
3.1.	«Hidden rooms» og «Kapellomvisning»	16
3.2.	Intervju med Solveig Birkeland	17
3.3.	Intervju med Martine Moore Edvardsen	18
3.4.	Samtale med Ingrid Forseth og Åse Huseth	19
4.	Formidlingsforslag	24
4.1.	Forslag til formidlingsopplegg	24
4.2.	Fordeler og ulemper med formidlingsforslagene	25
5.	Konklusjon	28
6.	Litteratur	30
7.	Vedlegg	31

1. Innledning

Tema for oppgaven er formidling knyttet til Mikaelsskapellet i Nidarosdomen. I oppgaven ønsker jeg å se på Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider og andre aktørers arbeid med formidlingstilbud der Mikaelsskapellet er tatt i bruk. Det vil bli presentert to forslag til formidlingsopplegg som jeg har arbeidet med i skriveprosessen.

Innledningsvis vil jeg først si noe om NDR og deres arbeid, samt hospiteringen jeg hadde hos NDR Publikumsavdelingen. Videre ser jeg på noe av bakgrunnen for oppgavens problemstilling, samt metoder og kilder jeg har brukt for å svare på den. Deretter tar jeg for meg noen momenter som er sentrale for formidlingsforslag som blir presentert mot slutten av oppgaven. Jeg sier noe om St. Mikael og hans betydning i kristendommen. Videre gir jeg en beskrivelse av Mikaelsskapellet og dets bruksområder. Deretter skriver jeg om sentrale momenter i gudstjenester og messer i middelalderen. Så blir NDRs formidlingstilbud knyttet til Mikaelsskapellet presentert, samt utdrag fra intervju med Solveig Birkeland og Martine Moore Edvardsen. Deretter skriver jeg om samtalen med Ingrid Forseth og Åse Huseth. Så går jeg over til å presentere to ideer til formidlingsopplegg knyttet til Mikaelsskapellet, og drøfte utfordringer og muligheter med formidlingsforslagene. Før jeg til slutt har en kort konklusjon.

1.1. Hospitering og problemstilling

I mai og juni 2019 hospiterte jeg hos Publikumsavdelingen ved NDR som ble opprettet i 1869. Grunnen til opprettelsen var at Nidaros domkirke skulle gjenreises da kirken på denne tiden lå delvis i ruiner. Siden 1869 har håndverkere, kunstnere, forskere og arkitekter arbeidet først med å gjenreise katedralen, og så med å vedlikeholde den. I prosessen med å gjenreise Nidarosdomen har håndverkerne tilegnet seg kunnskap om middelalderens byggeskikk og byggemetoder. Denne kunnskapen har blitt videreformidlet gjennom generasjoner, og i dag er det rundt 30 håndverkere som arbeider i NDRs verksteder med å vedlikeholde katedralen etter gamle håndverksmetoder.¹

NDR utøver statens ansvar for restaurering, drift og vedlikehold, forskning og formidling av Nidarosdomen og Erkebisppegården. NDR er hovedsakelig delt i tre avdelinger, Nasjonalt pilegrimssenter, Nasjonalt kompetansesenter og Publikumsavdelingen. Nasjonalt

---

¹ Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, «Om NDR».

pilegrimssenter har ansvar for den statlige pilegrimssatsingen og arbeider for økt bruk av pilegrimsledene, men på en skånsom og miljøvennlig måte. De skal pådrive og forvalte pilegrimssatsingen i et nasjonal og internasjonalt marked.² Bygghytta ved NDR er et nasjonalt kompetansesenter for bevaring og restaurering av verneverdige bygninger i stein. Det vil si at i tillegg til å restaurere og vedlikeholde Nidarosdomen og Erkebispegården, så skal de bevare og videreutvikle de tradisjonelle håndverkene som er i bruk ved bygghytta.³

Publikumsavdelingens ansvarsområde er å formidle Nidarosdomens og Erkebispegården historie til publikum. Det vil si at avdelingen har ansvar for omvisninger, pedagogisk tilbud for skoler og barnehager og andre aktiviteter i anlegget. Avdelingen har også ansvar for utstillinger i Erkebispegården, både faste og skiftende. Publikumsavdelingen har også ansvar for billettsalg og varesalg, samt utleie av lokaler i Erkebispegården. NDR ledes av et styre og er underlagt Kulturdepartementet.⁴

Som man kan lese så er NDR en sammensatt organisasjon. For å få best mulig innblikk i deres virksomhet, fikk jeg i hospiteringsperioden besøke alle tre avdelingene. Jeg var med på omvisning i Bygghytta, var på «pilegrimsvandring» sammen med ansatte fra Nasjonalt pilegrimssenter, og deltok i Publikumsavdelingens mange oppgaver. Jeg var med på ulike omvisninger og formidlingsaktiviteter for skoleklasser og andre grupper. Solgte billetter og arbeidet i Besøkssenteret, Riksregaliene og Museet Erkebispegården. Fikk lære om hvordan arrangement- og utleiekoordinator arbeidet. Fikk se hvordan den grafiske designere arbeidet, og hvordan markeds- og kommunikasjonsrådgiveren arbeidet, blant annet med NDRs nettside. Fikk også prøve meg som ansvarlig for booking-telefonen enkelte dager.

Læringsutbyttet var stort.

I løpet av hospiteringsperioden fikk jeg kjennskap til Nidarosdomens mange kapeller. Ved en senere anledning fikk jeg mulighet til å besøke Mariakapellet og Mikaelkapellet. Jeg ble nysgjerrig på begge kapellene, men spesielt Mikaelkapellet. Dette er et lite og særegent kapell. I løpet av hospiteringsperioden fikk jeg også kjennskap til NDRs formidlingsopplegg som tar i bruk Mikaelkapellet. Selv om kapellet var tatt i bruk i noen formidlingsopplegg, så virket det for meg som at Mikaelkapellet var relativt lite brukt i formidling, og dermed også mindre kjent blant publikum. Jeg ble nysgjerrig på om det var noen andre aktører som hadde tatt i bruk kapellet i formidling, og ble interessert i finne ut dette. Var det mulig å bruke

---

² Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, «Nasjonalt pilegrimssenter».

³ Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, «Nasjonalt kompetansesenter for verneverdige bygninger i stein».

⁴ Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, «Publikumsavdelingen».

Mikaelskapellet på en annen måte i formidlingssammenheng? Dette ble utgangspunktet for min bacheloroppgave. Oppgaven har en tredelt problemstilling og den er som følger:

Hvilken historisk status og betydning har Mikaelskapellet i Nidarosdomen? I hvilken grad og hvordan inngår Mikaelskapellet i NDRs og andres formidlingsarbeid? Hva kan gjøres for å styrke formidlingen av Mikaelskapellet?

1.2. Metode og kilder

Som man kan se i et par avsnitt over, var det stor variasjon i arbeidsoppgaver og aktiviteter jeg fikk delta på i hospiteringsperioden. Dette gav meg mulighet til å observere mange ulike formidlingstilbud, aktiviteter og arbeidsoppgaver. Jeg hadde også samtaler med flere guider og andre ansatte i løpet av hospiteringsperioden. Som tidligere nevnt fikk jeg kjennskap til NDRs formidlingstilbud som tar i bruk Mikaelskapellet i løpet av hospiteringen. Disse formidlingsoppleggene blir kalt for «Hidden rooms» og «Kapellomvisning». Jeg fikk ikke mulighet til å delta på disse omvisningene i hospiteringsperioden blant annet fordi dette er spesialomvisninger som må bestilles, og dermed blir de ikke holdt like ofte. Jeg fikk derfor ikke erfart «Hidden rooms» og «Kapellomvisning» selv, men hadde ved to senere anledninger mulighet til å besøke kapellet. Den ene gangen sammen med guide Maja Ørsleie. Vi hadde en kort prat om kapellet, og jeg fikk tatt bilder. Under besøket fikk jeg se hvordan kapellet så ut innvendig, og kunne se for meg det jeg hadde blitt fortalt om formidlingsoppleggene. Gjennom kontakt med Ingrid Forseth i senere tid, har jeg fått tilsendt manuset til «Kapellomvisning», og har hatt mulighet til å lese om innholdet i denne omvisningen. Jeg hadde nok hatt mulighet til å få enda bedre innblikk i bruken av Mikaelskapellet i formidlingssammenheng, om jeg hadde hatt mulighet til å delta på omvisningene, men slik ble det ikke. Jeg vil likevel si at jeg har fått et relativt godt innblikk i NDRs bruk av Mikaelskapellet i formidlingsopplegg. Dette danner noe av grunnlaget for at jeg kan svare på problemstillingen.

For å kunne svare på problemstillingen var det sentralt å få et utfyllende bilde av erfaringer med formidling knyttet til Mikaelskapellet. For å kunne danne meg et slikt bilde tok jeg kontakt med Ingrid Forseth og Åse Huseth, og avtalte en samtale med dem. De arbeider hos NDR Publikumsavdelingen, og Ingrid er seniorrådgiver mens Åse er førstekonsulent. Begge arbeider med ulike oppgaver knyttet til formidling. Praten med Ingrid og Åse bærer preg å være mer en åpen samtale. Det er mine inntrykk fra samtalen som vil danne et utgangspunkt i drøftingen. Jeg tok også kontakt med to ansatte fra Nidaros domkirkes og Vår Frue menighet

og avtalte intervjuer. Jeg valgte å snakke med ansatte fra denne menigheten for å få kjennskap til bredden av formidlingstilbud som er knyttet til Mikaelskapellet. Solveig Birkeland er klokke og menighetsarbeider, og Martine Moore Edwardsen er menighetspedagog og ungdomsdiakon. Begge arbeider med trosopplæring og undervisning av barn og unge i menigheten innen kristen tro og livssyn. Martine arbeider med å utvikle nye tiltak og formidlingsaktiviteter sammen med andre ansatte fra menigheten. Å intervjuer Solveig og Martine virket som et godt utgangspunkt for å lære mer om bruk av Mikaelskapellet i formidlingssammenheng, ettersom menigheten bruker Nidarosdomen daglig i sitt virke.

Corona-pandemien satte noen begrensninger for bacheloroppgaven. På grunn av smittevern og restriksjoner ble intervjuene og samtalen gjennomført digitalt på forskjellige plattformer (Zoom, Teams og telefon). Jeg opplevde lite utfordringer med dette, og synes det fungerte greit selv om jeg ville foretrukket fysisk møte.

Det var vanskelig å finne relevant sekundærlitteratur for bruk i oppgaven da det generelt finnes lite litteratur som tar for seg Mikaelskapellet, dets bruksområder og funksjon. For å beskrive St. Mikael og hans betydning i kristendommen, har jeg brukt kildene «Nidaros Cathedral: The West Front Sculptures» og «De hellige erkeenglene Mikael, Rafael og Gabriel». «Nidaros Cathedral: The West Front Sculptures» er skrevet av Øystein Ekroll og informasjonen jeg har brukt er et kort utdrag fra denne boka som tar for seg alle skulpturene på Nidarosdomens Vestfront. «De hellige erkeenglene Mikael, Rafael og Gabriel» er en artikkel fra Den katolske kirkes nettside. For å beskrive Mikaelskapellet og dets bruksområder har jeg brukt tidsskriftet «Trondhjemske samlinger». Artikkelen er skrevet av Håkon A. Andersen. For å bygge opp under det Andersen skriver om kapellets arkitektoniske ytre, har jeg brukt en artikkel i boka «The Medieval Cathedral of Trondheim». Artikkelen er skrevet av Jens Fleischer. For å forklare hva relikvier og helgener er, har jeg brukt kilden «Helgener: Mirakelmakere og idoler». Boka er skrevet av Velle Espeland og jeg har tatt i bruk informasjon fra et av bokens kapitler. For å beskrive gregoriansk sang har jeg brukt leksikonartikkelen «Gregoriansk sang» fra Store norske leksikon. Artikkelen er skrevet av Roman Hankeln. Roman Hankeln er ledende ekspert på middelalderens liturgiske musikk, og hans fyldige leksikonartikkel er tilstrekkelig for mitt formål. For å kunne si noe om NDR og deres virksomhet har jeg hentet informasjon fra ulike artikler på deres nettsider:

- «Nasjonalt pilegrimssenter»
- «Nasjonalt kompetansesenter for verneverdige bygninger i stein»

- «Om NDR»

- «Publikumsavdelingen»

For å kunne forklare begrepet autentisitet og kort si noe om restaurering av Domkirken, har jeg hentet informasjon fra kildene «Kunsten å bevare: Om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge» og «Nidaros Domkirke». «Kunsten å bevare» er skrevet av Arne Lie Christensen og jeg har tatt i bruk informasjon fra et av boksen kapitler. Teksten i «Nidaros Domkirke» er skrevet av Tove Søreide og informasjonen jeg har brukt er et kort utdrag fra dette informasjonsheftet. Sekundærlitteraturen nevnt ovenfor danner grunnlaget for mitt svar på første del av problemstillingen; å gi en historisk bakgrunn for Mikaelsskapellet.

I prosessen med å utvikle denne bacheloroppgaven har jeg satt opp en tabell som har fungert som et verktøy der jeg har kunnet utforske ulike formidlingsmuligheter knyttet til Mikaelsskapellet. Tabellen er lagt ved som et vedlegg. Grunnen til at jeg har lagt ved tabellen er for å gi et innblikk i min tanke- og arbeidsprosess. Bildene jeg har tatt av kapellet er lagt ved som vedlegg.

2. Bakgrunn

2.1. Erkeengelen Mikael

St. Mikael er en av syv erkeengler som nevnes i bibelen, og regnes for å være den mest sentrale av alle erkeenglene. Ifølge bibelen ledet Mikael englene i kampen mot Satan og hans falne engler - det onde. I Johannes åpenbaring står det hvordan en ildrød drage med syv hoder og ti horn ble kastet ut fra himmelen av Mikael og englene. Den ildrøde dragen symboliserer djevelen, også kalt Satan, og som forfører hele menneskeheten ifølge kristendommen. Denne historien bidro til at St. Mikael i vesten ble sett på beskytter for kristne.⁵

Ifølge kristendommen har St. Mikael noen ansvarsområder. Han har ansvar for å kjemp mot Satan, djevelen – det onde. Han har også som oppgave å redde de troendes sjeler fra fienden, spesielt i dødstimen. Under Dommedag har han ansvar for å bringe sjelene bort fra jorden, enten til himmelen med Gud eller til helvetet med djevelen.⁶

Når Mikael portretteres i kirkelig sammenheng, er det vanlig å se han i kamp med dragen – det onde. St. Mikael holder da et spyd og sverd, og blir framstilt som det ondes bekjemper. Han er menneskehetens beskytter og minner oss om at djevelen eksisterer og er virksom. Det er også vanlig å se St. Mikael portrettert med to balanserte vekter. Det viser hans oppgave som sjeleveier. Han tar imot sjelene, og vurderer hvem som er velsignet og hvem som er fortapt under Dommedag.⁷

Senere i oppgaven blir det presentert et intervju med Solveig Birkeland. I intervjuet med henne spurte jeg om hvorfor Mikaelskapellet har fått den plasseringen den har i Nidarosdomen. Hun svarte at det kan hende at kapellet er blitt plassert i den nordlige delen av kirka på grunn av St. Mikael's oppgave; å verne mot det truende, det onde. I Norge ble det truende, det onde i middelalderen sett på som mørket og kulda, og kulda den kommer fra nord. Mikael er beskytter. Han er den første som tar imot kulda og møter mørket.

2.2. Beskrivelse av Mikaelskapellet

Det finnes lite relevant informasjon om Mikaelskapellet og dets funksjon i middelalderen som kan brukes for å svare på oppgavens problemstilling. Jeg har derfor tatt utgangspunkt i Håkon A. Andersen artikkel i tidsskriftet «Trondhjemske samlinger». Artikkelen vil bli brukt aktivt i

---

⁵ Den katolske kirke, «De hellige erkeenglene Mikael, Rafael og Gabriel».

⁶ Ibid

⁷ Ekroll, *Nidaros Cathedral: The West Front Sculptures* (Trondheim: Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, 2006), 62.

min fremstilling. I artikkelen beskriver Andersen kapellets arkitektoniske uttrykk med ornamenter og detaljer, samt kapellets funksjon i middelalderen.

Andersen skriver at Mikaelsskapellet ligger i Nidarosdomens nordre tverrskip. Det nordre tverrskipet har en portal med forhall, og i forhallens 2.etasje ligger Mikaelsskapellet. Dette er Nidarosdomens nordligste kapell. Kapellet ble opprinnelig bygd på 1100-tallet, men ble ombygd på 1200-tallet i gotisk stil. Øverst på veggen mot nord er det plassert en marmorplate med dekkprofil av eik. Risset inn i platen er erkeengelen Mikael kamp med dragen. (Bilde 1) Under marmorplaten finner man et todelt spissbuet vindu. Vinduet er prydet med marmorsøyler med gotiske kapiteler. Listen over hovedbuen ender på hver sin side i et hode. På den ene siden av listen er hodet til en konge plassert. På den andre siden, hodet til en biskop. Rett under vinduet er et Moseshode plassert. Hodet er felt inn i en ring og har et gotisk uttrykk.⁸

For å komme til kapellet må man gå via en trapp i det nordvestre hjørnet i tverrskipet. Før man kommer helt opp til triforiet, går man inn til venstre og følger en trang murgang. (Bilde 2, 3 og 4) I gangen finner man en dør som leder inn til kapellets sørvestre hjørne. (Bilde 5) Kapellet er ca. 7 kvadratmeter og gulvet ligger ca. 4 meter over bakken.⁹

Videre skriver Andersen at inne i kapellet er den østre veggen preget av en rundbuet alternisje med et gotisk vindu som gir lys til alterbordet. (Bilde 6) Til høyre for alteret, på den sydlige veggen, er det plassert et repositorium, altså et sidealter. (Bilde 7) På den nordlige veggen, til venstre for alteret, er det plassert en piscina med spisse trekløverbuer og en gotisk kolonnett. (Bilde 8, 9 og 10) Kolonnett er en liten søyle eller pyntesøyle. Altså en søyle som ikke har bærende funksjon. Piscina er en liten nisje i korveggen med avløpshull i bunnen, der man slår ut vann som er brukt ved kirkelige handlinger. Poenget med en piscina er at det innviede vannet, f.eks. dåpsvann, skal falle i innviet jord.¹⁰ Motsatt av alteret, på den vestre veggen, er det plassert en dør som fører ut i det fri. (Bilde 11 og 12)¹¹

Midt på den nordre veggen er en stor, skrånende nisje med et 14 cm høyt repos plassert. Repos er en trappeavsats. Kan ligne en liten plattform. På samme side i kapellet er det plassert en brystning med et todelt gotisk vindu over. (Bilde 14 og 15) Vinduet kan lukkes med

---

⁸ Andersen, «Mikaelsskapellet – Nidarosdomens nordligste kapell», 63. og Fleischer, «External Pulpits and the Question of St Michael's Chapel at Nidaros», 130.

⁹ Ibid, 64.

¹⁰ Ibid, 63.

¹¹ Ibid, 64.

trelemmer malt av Bjørn Kampen. (Bilde 16 og 17) De opprinnelige lemmene var dekorert av Peter Lille. Trelemmene som er der i dag ble malt rundt år 2000, mens de opprinnelige lemmene ble dekort omkring 1700. Det er grunn til å tro at man hadde en likende løsning i middelalderen. På grunn av elementene som er plassert på kapellets nord-vegg, altså en nisje med repos, brystning og vindu uten glass, er det grunn til å spørre om kapellet har hatt funksjoner utenom det vanlige.¹²

Ifølge Andersen kan man finne svar på dette ved å dra til England ettersom Nidarosdomen har mye til felles med kirkearkitekturen der. I flere av kirkene i England finnes det porches, noen med to etasjer. Den øvre etasjen kunne ha flere funksjoner. Over den romanske forhallen i Southwell minster og ved en rekke andre kirker ser den øvre etasjen ut til å ha vært rommet til sakristanen. Sakristanen er en person som har ansvaret for sakristiet i en kirke, og som forbereder gudstjenesten. Slike kapellers eneste funksjonen som er rettet mot menigheten, eller som man hvertfall hører om, er bruk i forbindelse med palmesøndag. I Nidarosdomen under palmesøndag var alt av liturgisk bruk knyttet til vestsiden. Men det kan ha vært sunget fra Mikaelsskapellet på palmesøndager på 1200-tallet da det ble drevet byggevirksomhet på den vestre siden.¹³

Det er grunn til å tro at vindusåpningen ut mot kirkegården har vært brukt til prekener og relikvievisninger for en forsamling som har samlet seg utendørs under vindusåpningen. Dette har man kjennskap til fra kirkebygninger andre steder.¹⁴

2.3. Mikaelsskapellets bruksområder

Ytre prekestol

Ifølge Andersen gir måten Mikaelsskapellet er utformet med nisje med repos, brystning og vindusåpning uten glass, grunn til å se på den som en ytre prekestol. I perioden fra 1300-tallet til 1400-tallet ble det bygd flere kirker med ytre prekestoler i Norden. I Finland finner man spesielt mange.¹⁵

Det finnes ulike typer ytre prekestoler. Mikaelsskapellet er en «innebygd ytre prekestol». I en slik ytre prekestol er vindusåpningen er en del av ytterveggen. På utsiden av katedralen ser man kun en vindusåpning. På innsiden finner man et smalt rom, og vinduet er plassert i

---

¹² Ibid, 64.

¹³ Ibis, 64.

¹⁴ Ibid, 64.

¹⁵ Ibis, 65.

brysthøyde. «Innebygd ytre prekestoler» finner man stort sett i de nordiske landene, og trolig ble de utformet som innebygde på grunn av klimatiske årsaker.¹⁶

Mikaelskapellet er datert til 1230-40-årene. Basert på dateringen er Mikaleskappelets ytre prekestol sannsynligvis den eldste ytre prekestolen man kjenner til i Norden. Den ytre prekestolen er plassert på nordsiden av kirken, og den er vendt mot «kirkebakken».

Utendørsmesse

Videre skriver Andersen at ytre prekestoler er avhengig av at man har et egnet sted for presten å holde messe. Siden Mikaelskapellet åpner seg mot kirkegården og kapellet ligger over et inngangsparti, så er dette et egnet sted for prester å holde messe.¹⁷

En romersk-katolsk messe har ingen krav om at den må holdes innendørs. Man benyttet bærbare altere. I middelalderen ble det så populært med utendørsmesser at konsilet i Trento på 1500-tallet måtte kutte ned på utendørsmesser. Med andre ord var menneskene i middelalderen vant med å stå ut under messer og andre kirkelige handlinger.¹⁸

Utendørsmesser kunne holdes nokså langt unna selve kirkebygget. Der det ble holdt utendørsmesser kunne man holde messen på kirkegården. Trolig har de små kirkene i Norden i den første kristne tiden hatt menigheten på kirkegården og presten inne i kirken ved gudstjenester og andre kirkelige seremonier.¹⁹

For å vise at det var vanlig med utendørs messer og andre kirkelig seremonier rundt om i Europa kan vi se på noen eksempler. I 1300-årene ble det holdt messe for folket og relikvier vist fra et kirketårn i Aachen, ettersom kirken var for liten til å romme de mange pilegrimene som kom til kirken. I Finland har flere kirker hatt alternisjer på ytterveggen. Man kan lese om altre på ytterveggen like ved ytre prekestoler fra 1300-talet i Nagu, Nousis og Vemo. Basert på dette kan man se at det var vanlig å ha utendørs messer og andre kirkelige seremonier.²⁰

Andersen skriver at Nidarosdomen er en av de største katedralene i Norden og under middelalderen da kristendommen var en sentral del av befolkningens hverdag, var det også et viktig senter for pilegrimer. Derfor var det nok ikke så uvanlig å se store mengder pilegrimer ankomme katedralen en sommerdag i middelalderen. Byggingen av Mikaelskapellet startet en

---

¹⁶ Ibid, 66.

¹⁷ Ibid, 66.

¹⁸ Ibid, 66.

¹⁹ Ibid, 66.

²⁰ Ibid, 66.

gang i 1230-årene og sto ferdig en gang i 1240-årene. Da Mikaelsskapellet sto ferdig, var byggearbeidene på den vestlige delen av Domen så vidt i gang. Det tok flere tiår før det vestlige skipet kunne tas i bruk. Tverrskipet må til tider ha vært for lite til å romme alle tilreisende som ankom. På grunn av dette har nok alle som ankom kirken beveget seg mot portalen med Mikaelsskapellet over. Derfor må kapellet ha egnet seg godt for utendørs messer. Fra nord kan man se messen og høre en prest tale til folket. Fra både nord og vest kan man vise relikvier.²¹

Utendørspreken

Ifølge Andersen finnes det få kilder som omhandler messeprekener i Nidarosdomen. Man har kjennskap til et avlatsprivilegium skrevet i 1351 fra pave Clemens VI for erkebiskop Olav i Nidaros på erkebiskopens anmodning. Når Olav holdt messe i bispeskrud, eller noen andre i hans nærvær prekte under messen, da kunne Olav eller den som prekte gi 100 dagers avlat til alle som var til stede. I slike tilfeller var nok en ytre prekestol nyttig.²²

På 1200-tallet og utover middelalderen ble prekener viktigere og viktigere. Prekener ble holdt i ulike sammenhenger, både inne i kirken og utendørs. Prekenes økte betydning utover middelalderen kan man finne gjennom korstogene, skolastikken, formhetsutviklingen, tiggerordenene og at man kunne få avlat når man hørte på prekener.²³

Prekener var like viktig i Norge som andre steder i middelalderen. Likevel finnes det et begrenset antall kilder som omhandler prekener i Norge. Den eldste kilden som omtaler prekenvirksomhet som kan knyttes til Nidarosdomen, er et fullmaktsbrev fra pave Urban IV i 1263.²⁴

«Erkebiskop Einar skal preke korstog til hjelp for Det hellige land. Erkebiskopen skal ha rett til å samle folket til preken når som helst og hvor som helst, og de tilstedeværende tilstås 100 dager avlat.»²⁵

Lignende pavebrev om korstogsprekener kom til erkebiskopene i Nidaros også i 1308 og 1345. Slike prekener ble i Europa i stor utstrekning holdt utendørs.²⁶

---

²¹ Ibid, 67.

²² Ibid, 67.

²³ Ibid, 67.

²⁴ Ibid, 67.

²⁵ Ibid, 67.

²⁶ Ibid, 67 og 68.

Videre skriver Andersen at på grunn av at det finnes lite kilder som omtaler prekener i Norge og i denne sammenhengen spesielt Nidarosdomen, kan man gå til forskningen som er gjort i Danmark og andre land for å finne elementer i geistlig praksis som man trolig også hadde i Norge på denne tiden. Et eksempel er at man i Danmark på 1200-tallet og fremover gav avlat til dem som hørte prekener i forskjellige domkirker gjennom avlatsbrev. Biskopen av Ribe fikk i 1266 fullmakt til å gi avlat til dem som hørte ham preke i Ribe by og stift på 1. søndag i advent, askeonsdag og 2.påskedag.²⁷

Det var vanlig at biskoper talte ved større anledninger, for eksempel ved visitaser og innvielser av kirker. Man hører også om prekener av besøkende biskoper, kardinaler og andre. Domkirkens prester fungerte som biskopens stedfortreder, og derfor kan forkynnelsen som fant sted ved domkirkene delvis oppfattes som utløper av biskopens preken. Offentlige prekener skulle finne sted med jevne mellomrom og på festdager. Dette ble påbydd gjennom statutter og andre bestemmelser for danske domkapitler.²⁸

Som tidligere nevnt så finnes det få kilder som tar for seg prekevirkosomheten i Norge, og da også Nidarosdomen. Men det er lite sannsynlig at det man gjorde i Nidarosdomen skilte seg ut fra hva som var vanlig praksis i domkirkene ellers i Skandinavia og Europa. Nidarosdomen, som så mange andre domkirker i Europa, var en viktig valfartskirke med begrenset plass inne i kirken store deler av 1200-årene. Derfor var nok en ytre prekestol svært viktig i perioder. Når det gjelder Nidarosdomen er det naturlig å tro at prekener for store folkemengder må ha vært spesielt viktig ved olsok.²⁹

En annen årsak som kan ha påvirket valget om å bygge en ytre prekestol i Nidarosdomen, er ankomsten av tiggermunkene i Norge. Dominikanerne kom til Norden tidlig i 1220-årene. Dominikanerne hadde preken som et av sine mest sentrale arbeidsområder, og var derfor store konkurrenter til den sekulære geistligheten. Tiggermunkene møtte mye motstand. En nordisk ordensprovins med dominikanere ble opprettet i 1228. Før 1234 ble et dominikanerkonvent etablert i Nidaros og deres klosteranlegg lå nære Nidarosdomen. Dominikanernes arbeid med prekener og deres geografiske nærhet til Nidarosdomen, har trolig påvirket avgjørelsen om å bygge en ytre prekestol i Nidarosdomen kort tid etter etableringen av klosteranlegget. Slik kunne de geistlige ta opp konkurransen med dominikanerne om forkynnelse.³⁰

---

²⁷ Ibid, 68.

²⁸ Ibid, 68.

²⁹ Ibid, 69.

³⁰ Ibid, 69.

Relikvievisning

Andersen skriver at en annen funksjon som ytre prekestoler har, er relikvievisning. Relikvier ble vist spesielt på festdager, og offentlige visninger ble sentrale i høy- og senmiddelalderen. Et eksempel på hvor man gikk fra å holde relikvievisninger innendørs til å vise dem utendørs, er Aachen. Her begynte man å vise relikvier inne i kirken i 1239. Men etter hvert ble de årlige pilegrimsmassene så store at man ikke hadde nok plass inne i kirken til alle som ønsket å delta. Dermed besluttet man å vise relikvier utendørs. 12. juli 1322 hadde man relikvievisning fra tårnet 30 meter over bakken. Man hører om liknende visninger andre steder, og ofte startet visningene med en preken.³¹

Det finnes få kilder som bekrefter denne bruken av ytre prekestoler. Man kjenner til seks eksempler hvor ytre prekestoler blir brukt til relikvievisning. Men relikvievisninger gjort fra høyden, både inne i kirken og utendørs, finnes det flere kilder som kan bekrefte. Flere angelsaksiske kirker har frittstående dører plassert flere steder opp i høyden på kirkeveggen. Står man utenfor kirken og ser på en slik dør, ser det ut som om døra er plassert på et helt tilfeldig sted på veggen. Dørene leder deg dermed ikke til et konkret sted eller rom, men ut til intet. Det finnes slike dører i Nidarosdomen og en av dem er plassert på ene veggen i Mikaelsskapellet. En hendelse som historiske kilder forteller om, fant sted i 1234, samtidig som Mikaelsskapellet ble bygd om. «En splint av det hellige kors kom til Nidaros». Altså en relikvie av Jesu kors skal ha kommet til byen som da ble kalt for Nidaros. Det kan hende at denne og andre relikvier har blitt vist til folket fra Mikaelsskapellet.³²

2.4. Sentrale momenter i kristen praksis i middelalderen

Basert på det som står skrevet om Mikaelsskapellets bruksområder, ble kapellet trolig brukt som ytre prekestol hvor det ble holdt utendørsmesser, utendørsprekener og relikvievisning. Relikvier er levninger av døde helgener, samt deres klær og andre eiendeler. Helgener er hellige mennesker som blir dyrket av andre kristne, og teologisk sett kan man bli helgen etter sin død.³³ I middelalderen hadde relikvier svært stor betydning. Man mente at helgeners kraft fortsatte å virke gjennom relikviene.³⁴ På grunn av den betydningen relikvier hadde i den kristne tro i middelalderen, kan vi se at relikvievisning var et sentralt moment i kristen

---

³¹ Ibid, 70.

³² Ibid, 70.

³³ Espeland, *Helgener: mirakelmakere og idoler* (Oslo: Humanist Forlag, 2005), 11.

³⁴ Ibid, 30 og 32.

praksis. Trolig også i messer og gudstjenester. Prekener var også et sentralt element i kristen religiøs utøvelse.

Gregoriansk sang var også sentralt i kristen praksis. Gregoriansk sang er et stort enstemmig sangrepertoar sunget på latin, og brukt av den katolske kirke i gudstjenester fra ca. år 800 og frem til i dag. Gregoriansk sang ble sunget kun med vokal, og bare fremført av kirkens kor. Sangen ble sunget inne i kirkerommet, men kunne også bli fremført utendørs, for eksempel i forbindelse med prosesjoner. Gregoriansk sang ble også brukt til å feire helgener gjennom tidebønn.³⁵

Gregoriansk sang ble brukt i gudstjenester for å styrke innholdet i de liturgiske tekstene. Sangformen presenterer de liturgiske tekstene på en opphøyet måte. Sangen gir uttrykk for samstemt festglede og gir mulighet til åndelig fordypning.³⁶

Basert på dette kan vi se at det er visse momenter som var sentrale i middelalderens kristne praksis, i gudstjenester og messer; preken, relikvievissning og gregoriansk sang. Disse momentene er sentrale i to formidlingsforslag som presenteres senere i oppgaven.

---

³⁵ *Store norske leksikon*, s.v. «gregoriansk sang» av Roman Hankeln. 13.05.2021.

https://snl.no/gregoriansk_sang

³⁶ Ibid

3. NDR og Nidaros domkirkes og Vår Frues menighet

3.1. «Hidden rooms» og «Kapellomvisning»

Som tidligere nevnt har NDR i oppgave å formidle Nidarosdomen og Erkebisppegårdens historie til publikum, og Publikumsavdelingen har ansvaret for denne delen av virksomheten. Nidarosdomen og Erkebisppegården har i underkant 500 000 besøkende hvert år og er derfor et av de mest sentrale turistmålene i Norge. Derfor er det viktig å ha et godt og gjennomarbeidet formidlingstilbud å tilby publikum. Omvisninger på ulike språk med ulik tematikk, familiearrangementer og aktiviteter, samt pedagogiske tilbud til skoler og barnehager utgjør noen av NDRs tilbud til publikum.³⁷ Innholdet i de neste avsnittene er basert på en samtale med NDR-guide Maja Ørsleie.

I Publikumsavdelingens regi er det hovedsakelig to formidlingsaktiviteter hvor Mikaelsskapellet blir tatt i bruk. «Hidden rooms» er en av formidlingstilbudene, og er en spesialomvisning som på norsk blir kalt for «Skjulte rom». Dette er en omvisning på en time hvor man besøker bortgjemte rom i katedralen. Da går turen både til kjelleren hvor man blant annet går inn i krypten, og opp i høyden hvor besøkende får se bortgjemte kapeller. På grunn av at omvisningen går både opp i høyden og i kjelleren, er det begrenset med tid for hva besøkende kan se. Derfor må guiden ta et valg om hva omvisningen skal inneholde, og det er ofte vanlig å velge Mariakapellet som et moment. Mikaelsskapellet er ikke plassert langt unna Mariakapellet, så hvis gruppen har tid er det mulig å besøke Mikaelsskapellet, noe enkelte grupper gjør.

«Kapellomvisning» er den andre formidlingsaktiviteten, og dette er en spesialomvisning hvor besøkende får se kapellene. Det er satt av en time til omvisning, og publikum får se Mikaelsskapellet, Mariakapellet, Kvinnernes minnekapell, Johanneskapellet, og eventuelt Olavskapellet og Millenniumskapellet hvis man har nok tid. Hvilke av kapellene og hvor mange kapeller publikum får se, avhenger av hvor mye tid det brukes i hvert kapell og om det er noen ønsker blant publikum.

Når guiden tar med publikum på «Kapellomvisning» og eventuelt «Hidden rooms», ligger fokuset på at besøkende skal få oppleve de trange gangene, og de «hemmelige» rommene. Gangene er trang og smale, og enkelte av kapellene er ganske små. Det kan være veldig mørkt på enkelte steder som krever at man tar med lommelykt for å kunne se. Følelsen av at det er

---

³⁷ Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, «Publikumsavdelingen».

trangt, smalt og mørkt er nok med på å gjøre omvisning spennende for publikum. Den opplevelsen som publikum får og stemningen som skapes er nok viktig under disse omvisningene.

Hva som fortelles av guiden inne i Mikaelsskapellet under disse omvisningene, kan variere noe. Det kommer an på hva hver enkelt guide ønsker å meddele, hva besøkende lurer på, og hvem det er gruppen består av. Da tenker man på alderen på publikum og om de har en spesiell faglig interesse. I arbeid med denne oppgaven fikk jeg tilsendt manuset til «Kapellomvisning» som guidene bygger omvisningen på. I manuset står det at guidene bør inkludere glassmaleriene, vinduslemmene og Oddmund Kristiansen i omvisningen når de er inne i Mikaelsskapellet. I samtalen med Maja Ørsleie ble det nevnt at guidene nevner Cicignons byplan når de besøker Mikaelsskapellet. Grunnen til det er at hvis man ser ut av vindusåpningene i Mikaelsskapellet, så kan man blant annet se Munkegata. Munkegata er et godt eksempel på typiske trekk ved Cicignons byplan. Det er også mulig å se andre deler av byen. Noen av guidene synes det er gøy å ha en gjettekonkurranse med publikum om hva man kan se fra kapellet. Da får publikum gjette før guiden åpner lemmene. Dette skaper god stemning blant publikum. Det ble også fortalt at noen av guidene har erfart at mange av besøkende blir veldig opptatt av utsikten fra Mikaelsskapellet, og at den ofte blir fokus under omvisningen. Maja nevnte også at kapellet av og til blir brukt som et slags «stillerom».

3.2. Intervju med Solveig Birkeland

For å få kjennskap til hva som er blitt utviklet av aktiviteter og formidlingsopplegg som tar i bruk Mikaelsskapellet utover det Publikumsavdelingen gjør, så har jeg snakket med Solveig Birkeland og Martine Moore Edvardsen. Solveig og Martine arbeider for Nidaros domkirke og Vår Frue menighet. Som tidligere nevnt er Solveig Birkeland klokke og menighetsarbeider i Nidarosdomen. Hun arbeider med å planlegge, koordinere og gjennomføre gudstjenester i Nidarosdomen, og arbeider spesielt med barn og unge i gudstjenester og i andre kirkelige sammenhenger. En av hennes mange oppgaver er å drive formidling av den kristne tro på ulike måter, spesielt til barn og unge.

En av aktivitetene Solveig har ansvar for der Mikaelsskapellet er tatt i bruk, er seksåringenes dag. En lørdag hver høst blir det arrangert en egen dag for seksåringene i menigheten. Noe av det de gjør i løpet av denne dager er å besøke Mikaelsskapellet. I kapellet forteller Solveig om Mikael som drepte dragen og Daniel i løvehulen. Solveig forteller om Daniel i løvehulen fordi

det er en fortelling som passer godt for seksåringer. Den er lett å forstå, samtidig som den gir et bilde på begrepet tilbedelse. Fortellingen sier noe om at Gud står over alle andre.

En annen grunn til at Solveig forteller historien om Daniel i løvehulen er at kapellet bidrar til å skape spennende stemning under historiefortellingen. Mikaelskapellet er et mørkt kapell uten belysning. Mørket kan virke skremmende for noen av barna, samtidig som det er et trekkplaster for å få barna til å delta på seksåringenes dag. Mørket kan ofte oppleves som spennende. På Mikaelskapellets nordlige vegg er det plassert to vindusåpninger som er dekket av lemmer som kan åpnes. Når Solveig forteller historien om Daniel i løvehulen, kommer hun til et punkt i fortellingen der Daniel åpner noen glugger. Samtidig åpner hun lemmene i kapellet, og det slippes inn dagslys. Da oppstår det en spesiell stemning blant barna og man kan høre et lite gisp fra flere av dem.

Mikaelskapellet tas også i bruk under markeringen av Erkeengelen Mikael's minnedag. 29. september, også kalt Mikkelmess, er St. Mikael's minnedag. En liten gruppe med mennesker fra kirken og menigheten har samlet seg på denne datoen siden 1986, trolig også tidligere enn dette, for å markere denne dagen og holde tidebønn. Dette er ikke et offentlig arrangement, men noe som planlegges innad i menigheten. Solveig kontakter personer fra menigheten som hun vet er interessert i å delta, og planlegger detaljene rundt samlingen. Ofte blir tidebønnen holdt tidlig på morgenen. Det blir sagt noen ord om Mikael og kapellet før man holder tidebønn.

3.3. Intervju med Martine Moore Edvardsen

Som nevnt i innledninger er Martine Moore Edvardsen menighetspedagog og ungdomsdiakon i Nidaros domkirke og Vår Frue menighet. Hennes ansvarsområder er å planlegge, utvikle og gjennomføre trosopplæringstiltak for barn og unge i domprostiet i samarbeid med andre ansatte. Hun har ansvar for konfirmasjonslederen i menigheten, og samarbeider blant annet med barnehagene i området om prosjekter og tiltak.

Martine nevnte under intervjuet tiltaket «Seksåringenes dag» og at Solveig Birkeland tar med barna opp til Mikaelskapellet. Når vandringen er slutt, tar Solveig med seg barna ut kirkens nord-inngangen. Over nord-inngangen ligger Mikaelskapellet. Som tidligere nevnt åpner Solveig trelemmene inne i kapellet på et bestemt tidspunkt når hun forteller om Daniel i løvehulen. Da kommer dagslys inn og det er mulig å se ut mot Munkegata. Når barna kommer ut av nord-inngangen viser Solveig dem hvor de har vært ved å peke på vindusåpningene. Dette er en god måte å avslutte seksåringenes dag.

Under intervjuet ble Martine spurt om hva hun kunne tenke seg å ta tak i hvis hun skulle ha utviklet et nytt tiltak eller formidlingsaktivitet som tar for seg Mikaelsskapellet. Hun nevnte da at kapellet har sine begrensninger ettersom det størrelsesmessig er ganske lite. Videre mener Martine at kapellet er godt egnet for fortellinger. Det å utvikle et tiltak basert på en eller annen form for dramatisering kan passe godt spesielt siden kapellet er veldig mørkt innvendig. Å arbeide med lys og mørke, bruke kontrastene mellom mørket inne i kapellet og lyset som kommer inn når man åpner trelemmene, kan være et godt grunnlag for et tiltak eller formidlingsopplegg. Kappellet bades i lys når lemmene åpnes. Da fremstår kappellet ganske intimt.

3.4. Samtale med Ingrid Forseth og Åse Huseth

For å få bedre innblikk i Publikumsavdelingens arbeid med formidlingsopplegg der Mikaelsskapellet er tatt i bruk, tok jeg en prat med Ingrid Forseth og Åse Huseth. Som forklart tidligere bærer denne samtalen preg av å ha vært en mer åpen samtale. Jeg kommer i de neste avsnittene til å ta tak momenter vi snakket om, og å dele mine inntrykk fra samtalen. Jeg kommer også til å bygge opp under noen av momentene fra samtalen med egne tanker og drøftinger. I samtalen snakket vi om formidlingstilbud NDR har utviklet der Mikaelsskapellet er tatt i bruk, og andre momenter og spørsmål som er knyttet til Mikaelsskapellet og formidling.

Vi startet samtalen med å snakke om formidlingstilbudene «Hidden Rooms» og «Kappellomvisning». Under samtalen fikk jeg inntrykk av at guidene har noe begrenset tid til å fortelle om hvert enkelt tema eller moment som er en del av omvisningen «Hidden Rooms». Sentralt i omvisningen er å oppleve rommene gruppa besøker. Formidlingstilbudet «Kappellomvisning» er mer tematisert. Guidene forteller om glasskunsten og glassmaleriene i kappellene gruppa får se i løpet av omvisningen. Jeg har forstått det slik at besøket i Mikaelsskapellet under både «Hidden Rooms» og «Kappellomvisning» er ganske likt. Dette gjelder oppsettet på hva som fortelles og hva publikum får se.

Muligheter og begrensninger ved Mikaelsskapellet

Under samtalen kom vi inn på utfordringer knyttet til bruk av Mikaelsskapellet i formidling. Størrelsen på gruppene som besøker Mikaelsskapellet ble nevnt i denne sammenheng. Som vi har sett på tidligere i oppgaven er Mikaelsskapellet et lite kapell, og det setter begrensninger på antall personer som kan være inne i kappellet samtidig med tanke på sikkerhet. Det er derfor lov til å være 1 guide og 9 besøkende i kappellet samtidig.

Tilgangen til kapellet ble også nevnt da vi snakket om utfordringer. For å komme seg fram til kapellet må man gå igjennom bratte trapper og smale ganger med ujevnt underlag. For enkelte besøkende vil det derfor være utfordrende å komme fram til kapellet.

Mikaelskapellet er et mørkt rom som ikke har lyskilde. Dette ble ikke nevnt som en utfordring i seg selv av Ingrid og Åse, men jeg kom til å tenke på at dette kan skape utfordring for enkelte besøkende. Gangen inn til kapellet, samt selve kapellet er nokså mørkt. For personer med nedsatt synsevne eller som har andre utfordringer knyttet til mørke rom, kan det være vanskelig å komme seg fram til kapellet. Det er mulig å bruke lommelykt eller andre lignende lyskilder, men det vil gi begrenset tilgang på lys. Når man er inne i kapellet er det mulig å slippe inn dagslys ved å åpne opp to trelemmer.

I løpet av besøket av Mikaelskapellet sammen med guide Maja, kom vi inn på at kapellet kan bli ganske kaldt om vinteren. Kapellet er laget av stein, slik som resten av Nidarosdomen, og det har ingen varmekilde, som jeg kjenner til. Besøk i kapellet på dager med mange minusgrader ut, vil trolig være utfordrende. Besøk vil trolig bli korte på grunn av kulda, og å gjennomføre lengre aktiviteter og formidlingsopplegg i kapellet om vinteren vil derfor være noe vanskelig.

Under samtalen ble det nevnt at noen av ulempene som er knyttet til Mikaelskapellet når det gjelder formidling, også kan ses på som fordeler. Mikaelskapellets romstørrelse er en stor kontrast til det store kirkerommet inne i kirken. Når besøkende deltar på omvisninger inne i kirkerommet er det ofte flere i gruppa som ikke kjenner hverandre. I kirkerommet er det plass for at besøkende som deltar på omvisninger kan stå litt lengre unna hverandre. I kirkens mindre rom, som i Mikaelskapellet, må besøkende stå tettere sammen. I kapellet er det ikke mulig å holde avstand til hverandre. Kapellets romstørrelse bidrar på denne måten til å skape en egen stemning, en felles opplevelse og en annen dynamikk i gruppene som besøker kapellet i forhold til de som kun opplever det store kirkerommet. Besøkende opplever noe spennende sammen, kanskje snakker de sammen og flirer litt. Det oppstår en hyggelig stund.

Det ble også nevnt at detaljer blir viktigere i omvisninger som finner sted i kirkens mindre rom. Det å for eksempel utforske et steinhuggermerke skjer på en litt annen måte enn i det store kirkerommet. Jeg tenker dette kan ses på som en fordel med Mikaelskapellets romstørrelse da besøkende kommer nærmere kirkens arkitektoniske detaljer.

Kapellenes og gallerienes opprinnelige funksjon

I samtalen med Ingrid og Åse spurte jeg hva de synes kunne vært interessante å ta tak i hvis det skulle ha vært utviklet et nytt formidlingsopplegg der Mikaelkapellet var tatt i bruk. Det ble nevnt at det hadde vært interessant å ta tak i hvordan de ulike kirkerommene ble brukt før i tiden. Hva var galleriene og kapellenes opprinnelige funksjon? Slik jeg har forstått det er spørsmålet om hva de forskjellige rommene i kirken ble brukt til, ofte er noe besøkende ønsker svar på, men at man som formidler ikke alltid har svaret på det.

Jeg lurer da på om det kan være spesielt interessant å ta tak i denne tematikken. Bruken av kirken i middelalderen var annerledes enn i dag. Før reformasjonen var Nidarosdomen en katolsk kirke. I dag er kirken protestantisk og blir brukt på en annen måte enn tidligere. Mitt inntrykk er at bruken av de forskjellige kirkerommene og deres funksjon i middelalderen, er en tematikk som er lite brukt i dagens formidlingstilbud. Det kan variere noe fra guide til guide hva de forteller i en omvisning, men mitt inntrykk er at det både er interesse og potensiale for å ta tak i denne tematikken i større grad i formidlingssammenheng.

Under samtalen stilte jeg også spørsmål om det kan være interessant å ta tak i enkeltelementer, detaljer eller ornamenter som tar for seg St. Mikael og Mikaelkapellet i et formidlingstilbud. Det ble sagt at dette kan være interessant, og at man som formidler eller museumspedagog ofte arbeider med å finne historier som gjør at folk ser sammenhenger, og at det de opplever ikke er fragmenter eller enkeltelementer. Det handler om å knytte enkeltelementer sammen til en historie. Eksempler på dette som ble nevnt i samtalen er forskjellige framstillinger av St. Mikael eller forskjellige framstillinger av engler og deres funksjon.

To former for formidling – utenfor og inne i kapellet

Under samtalen stilte jeg spørsmål om hva Åse og Ingrid tror det er mest interesse for blant publikum, å delta på formidlingsopplegg der publikum står utenfor kapellet, eller å bli med inne i kapellet selv. Det ble sagt at de tror det kan være interesse for begge formene for formidling. Mitt inntrykk er at de som arbeider ved Publikumsavdelingen har kjennskap til at det er stor interesse blant besøkende for å komme inn i kapeller og andre mindre rom for å se selv. NDR har mange års erfaring med formidlingstilbud som tar for seg kirkens kapeller og andre mindre rom. Jeg har inntrykk av at kapeller og gallerier er rom som besøkende ikke alltid har mulighet til å se da dette hovedsakelig er en del av NDRs spesialtilbud. Derfor kan

det oppleves som spennende og eksklusivt å komme inn i kapeller og andre små rom for besøkende.

Det ble nevnt i samtalen at hos NDR ser de at publikum ønsker unike opplevelser. Et av mine forslag til formidlingside der Mikaelskapellet er tatt i bruk, er basert på at publikum kan delta på et formidlingsopplegg ved at de står utenfor kapellet, og en formidler står i åpningene i kapellet og forteller til publikum. Vi kommer til formidlingsforslaget senere i oppgaven. Mitt inntrykk er at denne formen for formidling ikke er blitt gjort i Nidarosdomen tidligere, og at denne formidlingsideen kan gi besøkende en annerledes formidlingsopplevelse. I samtalen ble det sagt at et formidlingsopplegg der besøkende står utenfor kapellet passer godt på dager hvor man har veldig mange besøkende i kirken, og det ikke er mulig at alle besøkende får kommet inn i kapellene.

Mitt inntrykk er at NDR har forskjellige typer publikum i ulike aldre og som har forskjellige interesser. Formidlingstilbudene som er knyttet til Mikaelskapellet kan rettes mot forskjellige typer publikum ut ifra hva de er interesserte i å delta på. I denne situasjonen er det snakk om to typer formidling – utenfor og inne i kapellet. Slik kan ulike grupper publikum få oppleve Mikaelskapellet, men på forskjellige måter. Det ble også nevnt at disse to formidlingsformene kan også kobles sammen ved at omvisningen starter utenfor Mikaelskapellet, og etter hvert får besøkende komme inn i kapellet og se selv.

Sentrale momenter knyttet til formidling

De neste avsnittene kommer til å ta for seg momenter som vi snakket om i samtalen, sånn som ressursbruk, målgruppe og sesong i museumsdrift. Hovedsakelig er det mine tanker og drøftinger basert på Ingrid og Åse sine momenter som blir lagt frem i avsnittene.

Når det skal utvikles et nytt formidlingstilbud er det visse momenter som kan ha innvirkning på formidlingstilbudet og hvilken form opplegget vil ha. Tilgang på ressurser er et slik moment. Bruk av ressurser er nært knyttet til utviklingen av nye formidlingsopplegg. Hva man trenger av ressurser og mengden ressurser variere fra formidlingside til formidlingside, men ofte er tilgang på økonomiske midler, faglig kompetanse og materialer sentralt for å kunne utvikle en formidlingside til et formidlingsopplegg. Ofte blir rammene for et formidlingsopplegg satt ut ifra økonomiske midler som er tilgjengelige, noen momenter eller retningslinjer man må forholde seg til, samt formidlerens egen kreativitet og faglig kompetanse.

Museer er ofte preget av sesongdrift. De fleste museer har det man kaller for en hovedsesong. Hovedsesongen er som regel om sommeren. I utviklingen av et formidlingsopplegg er det sentralt å tenke over om formidlingsopplegget skal tas i bruk i hovedsesongen, da er ofte tilbudet tilgjengelig hver dag eller flere ganger i uken, eller om det er et spesialtilbud som kan bestilles etter ønske. Et formidlingsopplegg som skal utføres hver dag burde nok ha et format som ikke krever store økonomiske ressurser for å gjennomføre. Hvis ikke vil det være utfordrende å få gjennomført formidlingsaktiviteten. Er det et spesialtilbud som kan bestilles etter ønske av personer eller grupper som gode økonomiske midler, så er det mulighet for å bruke større økonomiske ressurser. Eksempler på dette er en konsert hvor en sanger eller sangere/musikere må leies inn, eller et foredrag der man trenger noen med spesialisert kompetanse på et felt. Samtidig er formidlingsideer ofte dynamiske og kan i flere former skaleres opp eller ned.

Et annet moment er hvem er målgruppen. Når det skal utvikles et formidlingsopplegg er det lurt å tenke over hvem det er som skal delta på aktiviteten. Er dette et formidlingsopplegg for barn, eldre, studenter eller andre. Innholdet i formidlingsopplegget burde tilpasses ut ifra hvem som skal delta, både vanskelighetsgrad i faglig innhold, men også ut ifra kjøpekraften til publikum. Det er forskjell på kjøpekraft hos folk. Er det et formidlingsopplegg som krever mye ressurser, både økonomisk og med tanke på personell, er det vanlig at prisen publikum må betale er høyere enn ved et formidlingsopplegg som krever mindre ressurser.

Markedsføring av formidlingsopplegget burde også rettes ut ifra målgruppen.

Under samtalen kom vi også inn på spørsmålet om det å besøke Mikaelkapellet i en formidlingssammenheng er noe for barn. Spørsmålet handlet om det kunne være interessant for barn å være med på formidling i Mikaelkapellet eller om det er noe som er mer interessant for en voksen målgruppe. Det ble nevnt at det å se innsiden av et kapell, smale ganger og bratte trapper er spennende uansett hvilken aldergruppe man tilhører. Det som er viktig er hva formidlingen tilbyr av innhold. Barn synes for eksempel at det ofte er spennende med oppdagelsesferder, noe man kan gjøre i kapeller og små rom. Det handler om hvordan man vinkler formidlingsopplegget. Uavhengig av alder vil det alltid være noen som synes dette ikke er så interessant, mens andre synes det er spennende.

4. Formidlingsforslag

4.1. Forslag til formidlingsopplegg

Basert på intervjuene med Solveig Birkeland og Martine Moore Edvardsen, samt samtalen med Ingrid Forseth og Åse Huseth kan vi se at Mikaelkapellet er tatt i bruk i noen former for formidlingsopplegg. Samtidig er det potensiale for å bruke Mikaelkapellet i større grad i formidling. Ut ifra erfaringer jeg har fått fra hospiteringsperioden og samtaler jeg har hatt både under og etter hospiteringen, samt egen tanker og ideer så har jeg kommet fram til to forslag til nye formidlingsopplegg.

Nidarosdomen rommer mange enkeltelementer som er knyttet til St. Mikael eller Mikaelkapellet. Både inne i kirken og dens fasade bærer preg av St. Mikael som en sentral figur i kristendommen. Som jeg kjenner til er St. Mikael portrettert to andre steder i katedralen enn selve Mikaelkapellet. En av disse plasseringene er på spiret til et av Nidarosdomens vestfronttårn. Man kan se at dette er St. Mikael fordi statuen holder et skjold og sverd, og er i kamp med en drage. Den andre plasseringen er inne i kirken, i vest-skipet. Mot syd, rett over en gotisk spissbue er det plassert en dekor av St. Mikael med samme portrettering som statuen på Vestfronten.

Mikaelkapellets fasade har, som tidligere nevnt, mange spennende ornamenter og dekorasjoner. En av dekorasjonene viser St. Mikael. Over åpningene i kapellet er St. Mikael risset inn på en spissbuet marmorplate med samme portrettering som statuen på vestfronttårnet. På innsiden av kapellet finner man et glassmaleri som portretterer St. Mikael på tre ulike måter. Øverst i glassmaleriet ser man St. Mikael med basun som skal vekke de døde. Han melder dommedag. Til høyre ser man St. Mikael med skålen som veier de levende og døde. Til venstre ser man St. Mikael med dragen. Glassmaleriene er stilkopier fra hvordan de så ut i middelalderen, og ble laget av Kristiansen i 1954. På innsiden av kapellet finner man også to trelemmer som dekker til åpningene i kapellet. På trelemmene er det skrevet «Her er herrens hus. Her er himmelens port». Kanskje denne teksten viser til at dette kapellet er viet til erkeengelen Mikael – himmelens beskytter.

Den ene formidlingsideen går ut på å utvikle en omvisning som tar for seg gjenstandsmateriell som er knyttet til St. Mikael og Mikaelkapellet i Nidarosdomen. Gjenstandsmaterialet som er nevnt i avsnittene ovenfor - ornamentene og de arkitektoniske detaljene er relevant å ha med i en slik omvisning. Dette er en omvisning om har en litt ny og spennende vri. Det er mulig å for eksempel starte med å fortelle om erkeengelen Mikael og hvilken betydning han har i den

kristne tro. Deretter kan det være interessant å ta tak i symbolikken i gjenstandsmaterialet. Eksempler er St. Mikael som holder sverd og skjold i kamp mot dragen, eller St. Mikael med skåler som veier levende og døde. For publikum kan det være interessant å få se arkitektoniske detaljer av St. Mikael og få vite historiene bak symbolikken.

Den andre formidlingsideen går ut på å ta tak i Mikaelskapellet som «innebygd ytre prekestol» og det at prekestolen ble brukt til utendørsmesser, utendørsprekener og relikvievísning. Formidlingsideens format er en omvisning. Formidlingsideen kan løses på flere måter, men det er noen elementer som bør være med. Publikum står under omvisningen på bakken utenfor Mikaelskapellet. En guide møter publikum og forteller om erkeengelen Mikael og hans rolle i den kristne tro. Guiden forteller videre om sentrale momenter i kristen praksis i middelalderen sånn som gregoriansk sang. Guiden forteller også om Mikaelskapellets bruksområder og kapellets frittstående dør i høyden. Sentralt er også å vise hvordan vindusåpningene i kapellet ble brukt som prekestol og trolig til gregoriansk sang. Det er også sentralt å vise hvordan kapellets frittstående dør trolig ble brukt til relikvievísning.

Det er mange måter formidlingsideen kan utføres på. Guiden som forteller, kan stå på bakken sammen med publikum. Når guiden er ferdig med å fortelle kan en annen formidler dukke opp i vindusåpningen i kapellet, og synge et utdrag av en gregoriansk sang. Guiden kan også vise et kort eksempel på hvordan en preken kunne høres ut i middelalderen. Omvisningen kan avsluttes med at kapellets frittstående dør åpnes og en formidler viser en kopi av en relikvie. En annen løsning er at publikum møter opp utenfor Mikaelskapellet, og så møter guiden publikum ved å stå i kapellets vindusåpning. Guiden står altså klar der for å ta imot publikum. Guiden forteller det som skal deles, og mot slutten av omvisningen kan guiden vise et kort eksempel på hvordan en preken kan høres ut i middelalderen eller synge en del av en gregoriansk sang. Omvisningen kan avsluttes ved at guiden viser en kopi av relikvie i den frittstående døren.

4.2. Fordeler og ulemper med formidlingsforslagene

Ut ifra samtalen med Ingrid Forseth og Åse Huseth kan vi se at det er noen utfordringer med bruk av Mikaelskapellet i formidlingsammenheng. Samtidig er det også noen fordeler. I de neste avsnittene skal vi se på fordeler og ulemper med formidlingsforslagene som er beskrevet over.

Mitt andre forslag til formidlingsopplegg unngår problematikken med Mikaelskapellets romstørrelse. Formidlingsideen er basert på at publikum skal stå på utsiden av kapellet, på

bakkeplan. Det er hovedsakelig formidlere, guider eller sangere som skal være inne i kapellet. Når publikum ikke skal inn i kapellet skaper det rom for at flere besøkende kan delta på dette formidlingsopplegget, og kapellet blir tilgjengelig for flere personer. Som det er nevnt tidligere er det mulig å kombinere denne ideen med at besøkende også får komme inn i kapellet, men da får formidlingsideen et litt annet form. Dette kan ses på som en fordel med dette formidlingsforslaget.

Fordel med formidlingsforslagene er at de har en ny og annerledes vri på innhold og struktur i forhold til andre formidlingsopplegg der Mikaelkapellet er tatt i bruk. Det første formidlingsforslaget, en omvisning som tar for seg gjenstandsmateriell som er knyttet til St. Mikael og Mikaelkapellet, kan gi publikum en ny vinkling på kirkens historie, og innblikk i betydningen St. Mikael hadde i den kristne tro i middelalderen. En slik type omvisning skaper også mulighet for å ta tak i kirkens arkitektoniske detaljer på en ny måte med et kulturhistorisk perspektiv.

Det andre formidlingsforslaget gir publikum mulighet til å oppleve det som trolig var kapellets opprinnelige funksjon – ytre prekestol. Gjennom tale, sang og musikk får publikum kjennskap til momenter som var sentral i kristen praksis i middelalderen, og som trolig også viktige under gudstjenester og messer. Publikum får i tillegg høre om hvem St. Mikael var og hans posisjon i den kristne tro. De får høre om kapellets bruksområder og noe av dets historie. Besøkende får oppleve gregoriansk sang og hvordan en preken kunne ta form under en middelaldersk utendørsmesse. De får også oppleve hvordan relikvievissning kunne bli utført i middelalderen. Disse momentene gir publikum mulighet til å danne seg et bilde av stemningen som kunne oppstå under en utendørsmesse. Publikum får oppleve et formidlingstilbud av original karakter, og med momenter som trolig er historisk autentiske.

En utfordring som er gjeldende for begge formidlingsideene, er usikkerheten rundt formidlingsforslagenes autenticitet. Autenticitet handler om noe ekte og opprinnelig.³⁸ Det finnes flere former for autenticitet. I denne sammenheng er blant annet materialautenticitet sentralt. Materialautenticitet handler om en bygning materialer, altså hva en bygning er laget av, og materialenes alder. En bygning har stor materialautenticitet hvis materialene er like gamle som selve bygningen.³⁹

---

³⁸ Christiansen, *Kunsten å bevare* (Oslo: Pax Forlag A/S, 2011), 210.

³⁹ Ibid, 212.

Det første formidlingsforslaget tar for seg gjenstandsmateriell i Nidarosdomen. Det kan stilles spørsmål ved hvor høy disse gjenstandenes materielle autentisitet er fordi det er et behov for å jevnlig restaurere og vedlikeholde Nidarosdomen. Katedralen har blitt rammet av flere branner gjennom sin tid, og var i dårlig stand ved starten av 1800-tallet. Restaureringsarbeidet ble påbegynt i 1869 og pågår fortsatt den dag i dag.⁴⁰ Behovet for vedlikehold fører til at enkelte bygningsdeler må byttes ut med kopier. Store deler av Nidarosdomens bygningsmasse består fortsatt av originale materialer fra den første byggeperioden, men flere steder i kirken er kopier satt inn. Formidlingsforslaget er basert på å ta for seg gjenstandsmateriell i fra forskjellige steder i kirken, og da kan man møte på gjenstander som er kopier.

Det andre formidlingsforlaget er basert på Mikaelsskappellets opprinnelig bruk og funksjon i middelalderen. I arbeidet med å finne sekundærlitteratur som tar for seg Mikaelsskappellets bruksområder og funksjon, var det utfordrende å finne litteratur med relevant informasjon for denne bacheloroppgaven. I prosessen fant jeg noen aktuelle kilder, men for lite materiale til å være helt sikker på at de tidligere nevnte bruksområdene faktisk er de opprinnelige. Ettersom det finnes lite sekundærlitteratur som tar for seg akkurat denne tematikken, kan man se de nevnte bruksområdene som faglig teori eller gjetninger. Basert på dette kan man stille spørsmål om publikum får en historisk autentisk opplevelse da formidlingsforslaget er bygd på for lite kildemateriale til å kunne være sikker på skappellets opprinnelige funksjon. Det er derfor stor usikkerhet rundt formidlingsideens autentisitet.

De to formidlingsforslagene har noe ulikt innhold og er bygd opp på litt forskjellige måter, men samtidig kan formidlingsideene ses i sammenheng. Det første formidlingsforslaget har et mer «verdslig» og faglig preg. Det tar tak i konkrete gjenstander – arkitektoniske detaljer og ornamenter som formidler forteller om basert på faglig kompetanse. Sentralt er også formidling av kunnskap om middelalderens kunsthåndverk. Det andre formidlingsforslaget har et mer «åndelig» preg. Formidlingsopplegget er basert på å gjenskape en idé om gudstjeneste eller utendørsmesse i kapellet. Man ønsker å gi publikum en opplevelse der riktig historisk og åndelig stemning er til stede, og i denne prosessen er det religiøse aspektet sentralt. Formidlingsforslagene kan likevel ses i sammenheng da begge er basert på kunnskap og formidling, og utfyller hverandre.

---

⁴⁰ Søreide, *Nidaros Domkirke* (Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeiders forlag, 2014), 1.

5. Konklusjon

I denne oppgaven har vi sett at Mikaelsskapellet er et eldre kapell som trolig hadde funksjon som ytre prekestol. Med en slik funksjon har Mikaelsskapellet vært et sentralt kirkerom for geistlige og deres religiøse utøvelse i middelalderen. Kapellet er også, gjennom dens funksjon og alder, et spesielt og viktig kirkerom i Nidarosdomen, historisk sett. Likevel er kapellet lite kjent på grunn av en del praktiske utfordringer og begrensninger, og brukt i en begrenset grad i NDR's formidlingstilbud.

Mikaelsskapellet er tatt i bruk i NDRs formidlingsarbeid, og i Nidaros domkirkes og Vår Frue menighets trosopplæring for barn. NDR har utviklet omvisningene «Hidden rooms» og «Kapellomvisning» der Mikaelsskapellet er inkludert. «Kapellomvisning» er et formidlingsopplegg som tar for seg kapellene i Nidarosdomen, og i denne omvisningen er Mikaelsskapellet en del av momentene som publikum skal få se og oppleve. Som tidligere nevnt fikk jeg i arbeidet med denne oppgaven tilsendt manuset til «Kapellomvisning». Ut ifra manuset kan vi se at guidene forteller om kapellets glassmalerier og vinduslemmene når de holder denne omvisningen, mens de i liten grad tar tak i St. Mikael, kapellets historie eller liknende momenter. I «Hidden rooms» får besøkende oppleve både krypten og kapellene. På grunn av at omvisningen går både opp i høyden og ned i krypten, er det begrenset med tid for hva besøkende kan oppleve. Guiden må ta et valg på hva publikum skal få se, og mitt inntrykk er at andre kapeller ofte blir prioritert foran Mikaelsskapellet.

Solveig Birkeland og Martine Moore Edvardsen tar i bruk Mikaelsskapellet i tiltaket «seksåringenes dag» som er en del av trosopplæringen. På besøk i Mikaelsskapellet forteller Solveig om Mikael som drepte dragen, men utenom denne fortellingen har jeg inntrykk av at i denne sammenhengen kommer Mikaelsskapellet historie og betydning lite fram, naturlig nok.

Selv om Mikaelsskapellet er tatt i bruk i noen formidlingsopplegg og trosopplæringstiltak, kan kapellet likevel inkluderes i større grad i formidling.

Det er mange måter man kan gå frem på for å styrke formidlingen av Mikaelsskapellet, og det er noen ting det kan være lurt å tenke over. Fordelene og ulempene som er knyttet til Mikaelsskapellet når det gjelder formidling kan være lurt å ta hensyn til. Det kan også være lurt å tenke over hvem målgruppen er, om formidlingstilbudet er knyttet til sesong eller ikke, og tilgangen man har på ressurser – både økonomisk, kompetanse og personell. Andre forhold er hva som interesserer publikum, og etiske utfordringer knyttet til formidling i kirkerom.

Et utgangspunkt for å styrke formidlingen av Mikaelsskapellet kan være å ta tak i tematikk og momenter som ikke har vært brukt i formidlingssammenheng tidligere. I denne oppgaven skisseres to forslag til formidlingsopplegg som tar i bruk Mikaelsskapellet på nye måter. Det første forslaget tar utgangspunkt i gjenstandsmateriale i Nidarosdomen som er knyttet til St. Mikael og Mikaelsskapellet. Det andre formidlingsforslaget tar utgangspunkt i Mikaelsskapellets opprinnelige bruksområder og funksjon.

Selv om tematikkene i de skisserte formidlingsforslagene så langt er lite tatt i bruk i formidlingsopplegg, har jeg inntrykk av at det er interesse for å inkludere dem i større grad i formidling. Mine formidlingsforslag kan gi publikum en ny og annerledes opplevelse. Kanskje publikum vil kunne oppleve formidlingsforslagene som spennende og lærerike. Formidlingsforslagene formål er å styrke bruken av Mikaelsskapellet i formidlingsopplegg.

6. Litteratur

Andersen, Håkon A. «Mikaelskapellet – Nidarosdomens nordligste kapell». *Trondhjemske samlinger*, (2005):63-71.

Christiansen, Arne Lie. *Kunsten å bevare: Om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge*. Oslo: Pax Forlag A/S, 2011.

Den katolske kirke, «De hellige erkeenglene Mikael, Rafael og Gabriel». Frigitt 14.10.1999, endret 28.05.2020, sist nedlastet 15.05.2021. [De hellige erkeengler Mikael, Gabriel og Rafael — Den katolske kirke](#)

Ekroll, Øystein, *Nidaros Cathedral: The West Front Sculptures*, Trondheim: Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, 2006.

Espeland, Velle. *Helgener: mirakelmakere og idoler*. Oslo: Humanist Forlag, 2005.

Fleischer, Jens. «External Pulpits and the Question of St Micahel`s Chapel at Nidaros». *The Medieval Cathedral of Trondheim: Architectural and Ritual Constructions in their European Context*, (2007): 127-146.

Hankeln, Roman, red. *Store norske leksikon: gregoriansk sang*.
https://snl.no/gregoriansk_sang sist nedlastet 13.05.2021

Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, «Nasjonalt pilegrimssenter»,
<https://www.nidarosdomen.no/ndr/om-ndr/nasjonalt-pilegrimssenter> sist nedlastet 13.05.2021

Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, «Nasjonalt kompetansesenter for verneverdige bygninger i stein», <https://www.nidarosdomen.no/ndr/om-ndr/nasjonalt-kompetansesenter-for-verneverdige-bygninger-i-stein>, sist nedlastet 14.05.2021

Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, «Om NDR»,
<https://www.nidarosdomen.no/ndr/om-ndr>, sist nedlastet 13.05.2021

Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, «Publikumsavdelingen»,
<https://www.nidarosdomen.no/ndr/om-ndr/nasjonalt-kompetansesenter-for-verneverdige-bygninger-i-stein>, sist nedlastet 14.05.2021

7. Vedlegg

I arbeidet med denne oppgaven samlet jeg egne ideer og forslag til formidlingsopplegg knyttet til Mikaelsskapellet i en tabell. Tabellen fungerte som et hjelpemiddel i prosessen med å prøve å gjøre en vurdering på hvilke former for aktiviteter og formidlingsopplegg det kan være aktuelt å ta i bruk i tilknytning til Mikaelsskapellet. Jeg har sett på kulturminneverdiene kunnskapsverdi, opplevelsesverdi og bruksverdi opp imot formidlingsforslagene, samt ressursbehovet knyttet til hver formidlingsaktivitet. Deretter har jeg prøvd å ta en vurdering. Tabellen har hjulpet meg med å komme frem til formatet omvisning som et godt utgangspunkt for nye formidlingsforslag.

Formidlingsaktivitet	Kulturminneverdier	Ressursbruk	Vurdering
Omvisninger	<p>Kunnskapsverdi: bygnings- og materialhistorie, stil- og arkitekturhistorie, håndverkshistorie og religionshistorie (teknologihistorie)</p> <p>Opplevelsesverdi: arkitektonisk- og kunstnerisk verdi, estetisk verdi, håndverksmessig verdi, aldersverdi, nysgjerrighet, refleksjon, tilhørighet og identitetsverdi.</p> <p>Bruksverdi: økonomisk verdi, formidlingsverdi, pedagogisk verdi</p>	<p>Krever ikke store økonomiske ressurser for å starte arbeid med nye omvisninger/formidlingsopplegg.</p> <p>NDR har tilgjengelige ansatte med generell faglig kompetanse og formidlingserfaring.</p>	<p>Krever ikke store økonomiske ressurser.</p> <p>Den faglige kompetansen er allerede på plass.</p> <p>Stor variasjon i hva som kan ses, oppleves og læres gjennom en slik formidlingsform.</p> <p>Kan favne ulike målgrupper.</p>
Escaperoom	<p>Opplevelsesverdi: Undring, refleksjon, nysgjerrighet.</p>	<p>Behov for noe materiell, men krever ikke store økonomiske ressurser.</p> <p>Lavt bemanningsbehov. Nok med en guide/ansatt.</p>	<p>Krever ikke store økonomiske ressurser.</p> <p>Krever noe forberedelse og tid å utvikle.</p> <p>Kan skape nysgjerrighet, spenning, interesse og glede hos besøkende.</p>

		Krever forberedelse. Må planlegges for å kunne utvikle og gjennomføre.	Er det etisk riktig å ha en slik aktivitet i et kirkerom? Målgruppe: barn og unge.
Intimkonsert	Opplevelsesverdi: Undring og nysgjerrighet.	Kan kreve større økonomiske ressurser og stort bemanningsbehov: Lei inn sangere/musikere – utføre selv eller lære bort. Enkeltkonsert eller flere konserter i en lengre tidsramme.	Skaper god stemning og opplevelser. Kan kreve store økonomiske ressurser. Kan være utfordrende å gjennomføre pga. lite og trangt kapell. Målgruppe: hovedsakelig voksne.
Eventyrstund/ fortellerstund for barn	Kunnskapsverdi: fortelling kan bygges på tematikk som kan gi barna innblikk eller oversikt over kirkens historie eller andre momenter. Opplevelsesverdi: nysgjerrighet og undring.	Krever ikke store økonomiske ressurser for å gjennomføre. Kun behov for en ansatt/formidler. Ansatte/formidlere ved NDR har kompetanse og erfaring med fortellinger for barn. Vil kreve noe forberedelse.	Kan skape gode opplevelser for barna og gir mulighet for læring. Krever ikke store økonomiske ressurser og mindre bemanningsbehov. Målgruppe: barn.
Teater/dramatisering av historie(r)	Opplevelsesverdi: undring, forbløffelse, nysgjerrighet og refleksjon.	Kan kreve større økonomiske ressurser hvis det er behov for å leie inn skuespillere. Krever godt med forberedelse og planlegging. Kan kreve mer bemanning. Kompetansen kan ligge hos innleide	Skaper gode opplevelser. Kan skape refleksjon. Kan kreve større økonomiske ressurser og behov for bemanning. Målgruppe: barn og voksne.

		aktører. Kommer an på situasjon. (NDR har ansatt en dramaturg.)	
Meditativ stund/ mindfulness	Opplevelsesverdi: refleksjon, rolig sinnsstemning.	<p>Økonomiske ressurser – kan variere hva det er behov for.</p> <p>Behov for leie inn instruktør og materiale?</p> <p>En gang eller flere ganger over lengre periode?</p> <p>Ansatte med slik kompetanse?</p> <p>Samarbeid med menighet – rolig stund for refleksjon.</p>	<p>Variere hva det kreves av økonomiske ressurser og personell.</p> <p>Kan skape etiske utfordringer med tanke på at Mikaelsskapellet er et religiøst rom.</p> <p>Målgruppe: hovedsakelig unge og voksne. Barn kan delta, men kan bli rastløs/uroelig?</p>

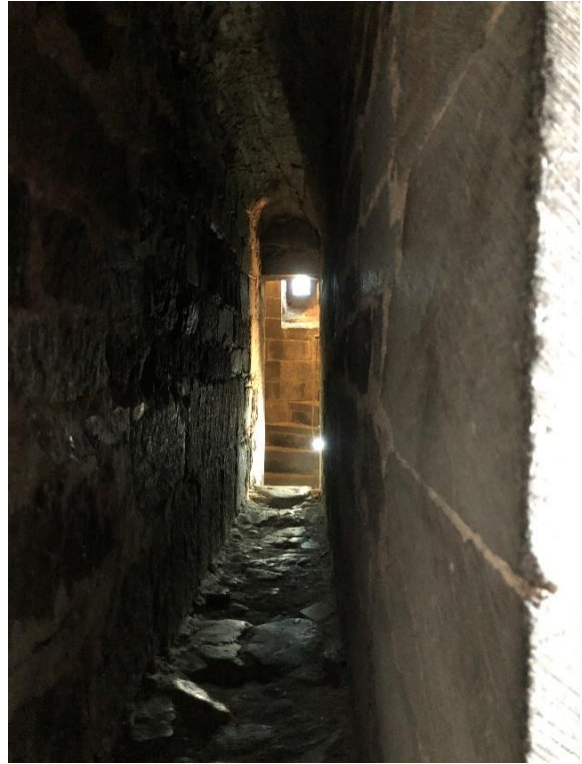
Vedlagte bilder ble tatt av meg, Vilde Skjemstad Værness, på besøk i Mikaelskapellet sammen med NDRs guide Maja Ørsleie.

Bilde 1: Marmorplate hvor St. Mikael er risset inn.

Bilde 2: Trappetrinn opp til gang på vei inn til kapellet.

Bilde 3 og 4: Gangen som fører inn til kapellet. Bilde 3 viser gangen når man er på vei inn til kapellet. Bilde 4 viser gangen når man er på vei ut av kapellet.

Bilde 5: Døråpning mellom gang og kapell.

Bilde 6: Gotisk vindu/glassmaleri fra innsiden av kapellet.

Bilde 7: Repositorium – sidealter.

Bilde 8, 9 og 10: Piscina

Bilde 11: Dør i høyden fra innsiden av kapellet. Fører ut i det fri.

Bilde 12: Dør i høyden fra utsiden av kapellet.

Bilde 14 og 15: Vindusåpninger i nord-veggen. Bilde 12 viser vindusåpningene fra utsiden. Bilde 15 viser vindusåpningene fra innsiden av kapellet.

Bilde 16 og 17: Trelemmer i vindusåpningene.

